

Az arcok szociológusa

Losonczi Ágnes 75 éves

Losonczi Ágnes egyedülálló, senki máséhoz nem hasonlítható életművet tudhat magáénak. Munkásságának középpontjában a mindennapi emberek állnak. Bár soha nem tagadta az emberek életviszonyainak társadalmi meghatározottságát, tudományos alapállásban és megközelítésében mindig az a hit és meggyőződés vezérelte, hogy az embereknek van szabadságuk arra, hogy körülményeiket felismerve és adottságaikkal jól sáfárkodva sorsukat alakíthassák. Fő művében, Az életmód az időben, a tárgyokban és az értékekben című könyvében a következőképpen ír erről: „Amennyiben az életmódot úgy fogjuk fel, mint a társadalmilag szabályozott cselekvések rendjét, a lét megszervezésének »belső ökonómiáját«, akkor az, amit az ember alkotó önrendelkezésének tartunk, az életmódban azt jelenti, hogy teret hagy és módot ad az élet különböző belső és külső szféráiban a kiformált, választott értékek szerinti »gazdálkodásnak«.”

Losonczi Ágnes tudományos gondolkodásának elevenségéből, élet- és emberközpontúságából fakad, hogy munkássága valójában nem köthető egyetlen diszciplínához, megközelítései mindig holisztikusak. Munkássága a szociológiai, a kulturális antropológiai, a történelemtudományi és a filozófiai látásmód sajátos ötvözetén alapul, de nyitott a természettudományok, elsősorban az orvostudomány felé is.

Az emberi szabadságba vetett töretlen hitéből, a szoros társadalmi determináció feltételezésének elutasításából erős kételkedő hajlam fakad. Ez önmagával, ön maga munkájával szemben mint erős önreflexiók képessége nyilvánul meg. De jóval több, mint tudományos alázat tükröződik egy-egy társadalmi jelenség értékelése során gyakran elhangzó mondatában: „Megmagyarázni meg tudom, de nem értem.” A kételkedő hajlam egyben kritikai attitűd is. Losonczi Ágnes az államszocialista viszonyok kemény kritikusa volt. Újraszintén kritikusa a mai újkapita-

lizmusnak is. Az 1970-es, 1980-as években nagy bátorság kellett a magyar „életvilág” valóságghú elemzéséhez, bemutatásához, többek között az alábbi mondat leírásához: „A ki nem élt polgárosulás nemcsak a negatívan minősíthető értékekkel volt adósa a fejlődésnek, de a soha ki nem élt polgári radikalizmus szárnytörése miatt a politikai érési folyamatokból »kiesett« a polgári radikális demokratizmus, és így az együttélés gyakorlatából hiányzik ennek a társadalmilag megélt tapasztalata.” Az 1990-es évek második felében pedig egyedülálló színvonalú és kritikai erejű könyvet publikált a magyar egészségügy helyzetéről. Ma is nagy aktivitással és a tőle megszokott kritikai attitűddel figyeli és elemzi a társadalmi folyamatokat.

Losonczi Ágnes soha nem kedvelte a tudomány „könnyű műfajait”, és soha nem vágyott reflektorfénybe. Talán éppen ezért nagy lélegzetű könyveinek megjelenése mindig ünnep volt a magyar szociológia életében.

Tavaly Csepeli György egy konferencián a magyar szociológia anyjának nevezte. Találó megfogalmazás, mert Losonczi Ágnes valóban női szemmel, női empátiával közelít a társadalmi jelenségekhez, és/de anélkül, hogy eközben érzélgőssé válna. Az anyai attitűd különössége leginkább abban nyilvánul meg, hogy életművéből a szigorú tudományos kategóriákon keresztül is átsüt az emberekbe vetett hite, az emberek feltétlen szeretete. Ez az életmű hatalmas tárgyi tudáson és az elfogulatlan társadalomelemzés igényén alapszik, de soha nem volt értékeslemleges, és soha nem is „akart” az lenni.

A tudományos kvalitások az emberi kvalitásokból fakadnak, nem véletlen, hogy Losonczi Ágnes az a személyiség, aki körül összegyűlnek az emberek. Számos kortársának barátsága mellett széles tanítványi kört tudhat magáénak. Várázslatos lény nemcsak világít, de melegít is.

SZALAI ERZSÉBET